

Engelsk fra ...?

Aase Brick-Hansen

Læreruddannet, cand. pæd. i engelsk.
Lærer og skolekonsulent for fremmedsprog i
Brøndby Kommune. Medlem af Undervisnings-
ministeriets opgaveudvalg for engelsk.
aase.brick-hansen@skolekom.dk

Med Folkeskoleloven af 1993 blev engelsk som begyndersprog rykket fra 5. klasse ned i 4. klasse bl.a. begrundet i en lang række udviklingsarbejder fra 1988-1992, der satte fokus på netop 4. klasse som starttidspunkt. Resultaterne viste, at 4. klasse var et velvalgt tidspunkt at starte. Enkelte skoler havde desuden fået lov til at starte tidligere, men politisk var man enige i, at starttidspunktet skulle være 4. klasse, og der blev tilført ressourcer til at dække udgifterne til det øgede timetal.

Hvorfor tidligere engelsk?

I dag stiller politikere både lokalt og på landsplan og erhvervslivet imidlertid krav om, at vi skal have større kompetencer i engelsk. Det er ikke længere tilstrækkeligt blot at kunne udtrykke sig nogenlunde forståeligt på sproget. Der

stilles store sproglige krav, når vi skal klare os i konkurrence med andre lande.

Folkeskolen kan godt leve op til disse større krav. Men skal vi nå et højere niveau, kræver det flere timer til undervisningen. De vejledende timetalsplaner anbefaler 2 timer på 4. klassetrin og 3 i resten af forløbet, ikke meget når det gældende sprogpolitiske mål er, at vi skal blive næsten tosprogede - dansk og engelsk. Spørgsmålet er da: hvor vil det være mest effektivt at placere disse ekstra timer? Skal vi starte tidligere end 4. klasse, eller skal der tilføres flere timerressourcer til klassetrinnene 4.-10. klasse? Fagtrængsel m.m. kan gøre det vanskeligt at øge timetallet på disse klassetrin, ikke mindst da der bør være plads til, at 2. fremmedsprog kan få et bedre starttidspunkt end 7. klasse. Og det bør vi sikre bl.a. for at kunne leve

op til Europarådets målsætning: at alle skal kunne deres modersmål plus to fremmedsprog. Men først og fremmest er den øgede internationalisering, mediernes større indflydelse og situationen i de øvrige europæiske og især nordiske lande årsagen til, at vi også i Danmark bør starte tidligere. De få erfaringer, vi har fra nogle enkelte skoler, der har arbejdet med tidlig sprogstart, viser ligeledes, at undervisningen i faget med fordel kan starte tidligere.

Hvor finder vi erfaringer?

Den politiske debat om at rykke engelsk fra 4. klasse ned i en af de tidligere klasser, har bølget blidt frem og tilbage i det sidste års tid, uden at der i skrivende stund egentlig er taget fat på den. I forbindelse med folketingsvalget i 2001 gav Venstre samt de fleste øvrige partier udtryk for, at det er deres politik, at engelsk skal starte tidligere. I juni i år blev det meldt ud, at engelsk tidligere end 4. klasse er en del af den økonomiske aftale med Kommunernes Landsforening, uden at det på det tidspunkt var forhandlet i Folketingets uddannelsesudvalg. Samtidigt blev det udmeldt, at ændringen skal være udgiftsneutral, så man kan frygte, at de allerede tildelte timer blot skal fordeles over flere skoleår. Hvis dette er tilfældet, er en ændring bestemt ikke ønskelig. Det vides derfor ikke i skrivende stund, hvordan situationen vil være ved skoleårets start 2003.

Man kan undre sig over, at der ikke har været igangsat kontrollerede udviklingsarbejder. Ja, situationen har indtil regeringsskiftet været, at der konsekvent blev sagt nej til alle ansøgninger om at

afprøve en tidlig engelskundervisning, hvad enten det var med start i børnehaveklassen, 1., 2. eller 3. klasse. Havde man igangsat udviklingsarbejder, ville vi i dag have haft en række resultater at bygge på og måske endda et bredt erfaringsgrundlag. Som det er nu, kan man skele til, hvad der foregår på nogle få privatskoler og enkelte folkeskoler.

Ser vi derimod mod udlandet, kan vi finde megen litteratur om emnet. Over hele Europa er 1. fremmedsprog kommet i fokus, og den generelle tendens er, at undervisningen starter i 7-8-årsalderen. Selv om der efterhånden er en del litteratur om emnet, må vi i forbindelse med undersøgelser foretaget i udlandet være meget opmærksomme på, hvor gamle disse er, og hvilke lande der har foretaget dem. Kommer undersøgelserne f.eks. fra et land, hvor man ikke har adgang til engelsk via medierne, eller fra lande, hvor alle udsendelser på TV er dubbede og elevernes adgang til engelsk er anderledes og næsten udelukket knyttet til en egentlig undervisningssituation? Er det f.eks. et land, hvor undervisningen i indskoling udelukkende varetages af specialuddannede indskolingslærere og ikke sproglærere?

Situationen i vores skandinaviske nabolande er, at man i Norge starter engelskundervisningen i 1. klasse, og i Sverige skal den startes senest i 3. klasse. Men fælles for de nordiske lande er, at indflydelsen fra TV og IT-verdenen spiller stor rolle i børnenes hverdag. I vores små sprogområder er det ikke længere et diskussionspunkt, om vi har behov for at lære fremmedsprog, og om en-

gelsk skal være det første, men spørgsmålet er, hvilket niveau vi skal nå for at kunne klare os internationalt både erhvervsmæssigt og personligt.

Men hvorfor nu starte tidligere?

Der kan anføres flere begrundelser herfor, bl.a. at det engelske sprog er blevet en del af børnekulturen. Børnene møder det overalt i deres hverdag, f.eks. i forbindelse med deres legetøj, i spil, på TV og i popmusikken, og har selv taget hul på deres tilegnelse af sproget. De er meget motiverede for at lære sproget og at forstå, hvad de hører. De har lyst til at lære om andre, de er nysgerrige og oplever via sproget, at de får adgang til en ny verden, hvor de kan lære om andre børn og deres traditioner, interesser og levevis. Ikke mindst viser de, at de er meget dygtige til at imitere og tilegne sig nye ord. Udtalen af de fremmede ord volder ingen problemer, da undervisningen primært tager udgangspunkt i gentagelser, imitation og handling. Der er således god mulighed for, at eleverne kan tilegne sig et godt basisordforråd i løbet af de første skoleår. Forældrene er ligeledes meget interesserede i, at deres børn starter engelskundervisningen så tidligt som muligt. Dette kan bl.a. ses af tendensen til, at privatskolerne starter engelskundervisningen mindst et år tidligere end Folkeskolen.

Sproglig opmærksomhed i Brøndby

Heldigvis er danske lærere ikke til at stoppe, hvis de brænder for en sag, og de skal nok finde veje til at løse problemerne. Nogle skoler eller blot enkelte

klasser har derfor kaldt timerne noget andet end engelsk. På en af skolerne i Brøndby har vi kaldt det sproglig opmærksomhed. Vores projekt startede med, at en dansklærer i anden klasse og jeg igennem længere tid havde diskuteret, hvordan vi kunne fået introduceret engelsk tidligere end 4. klasse. Dette havde været let nok, hvis dansklæreren også havde været engelsklærer, men det var ikke tilfældet. I stedet fandt vi på den løsning, at jeg skulle undervise klassen en time hver anden uge, og at hun skulle følge op på undervisningen i den mellemliggende time. Da læreren havde deltaget i min undervisning sammen med klassen, havde hun både oplevet, hvordan eleverne blev undervist, fået min timeplan og ikke mindst aftalte vi, hvad hun skulle følge op på, især af nye rim og remser eller lege, som det ville kræve træning at få indlært. Det lykkedes naturligvis ikke altid at leve op til aftalerne, men til gengæld var der perioder, hvor eleverne måske fik engelsk to gange om ugen. Derved opnåede vi, at klassen fik ca. 1½ times engelskundervisning om ugen. Det varede ikke længe, før forældrene i naboklasserne også ønskede, at deres børn skulle starte med engelsk. Skolebestyrelsen anbefalede varmt, at engelsk det følgende år kunne starte med en time om ugen i 2. og i 3. klasse, men vi var nødt til at kalde det sproglig opmærksomhed gennem engelsk.

Vi sørgede for, at eleverne blev undervist af engelsklærere, der så vidt muligt i forvejen havde timer i klassen. Samtidig fik vi afsat nogle timer til samarbejde/kursus, således at lærerne blev ud-

styret med materialer og ideer til undervisningen. Heldigvis kunne der ligeledes afsættes timer til, at dansk-lærerne også kunne være til stede i undervisningen med henblik på at følge op på undervisningen i løbet af ugen. Det sidste lykkedes fortrinsvis, hvor læreren selv var sproglærer. De øvrige gav udtryk for, at de ikke kunne finde tid, glemte det eller følte sig ikke i stand til at gøre det sprogligt og metodisk.

De tosprogede elever

På skolen er der ca. 40% tosprogede elever. Nogle af lærerne var usikre på, hvordan de tosprogede elever ville kunne klare sig. Nogle mente, at de skal kunne dansk perfekt, før de kan lære et nyt sprog. Men ved iagttagelser i klasserne, viser det sig, at netop tosprogede elever fra deres tilegnelse af dansk har indlært nogle gode sprogstrategier, som de benytter i forbindelse med at lære et nyt sprog. De er vant til at gætte ud fra helheder og at kunne forstå en sammenhæng. Faktisk viser det sig, at de tosprogede klarer sig godt og endog særdeles godt i sammenligning med de etniske danske elever.

En vigtig begrundelse for at starte tidlig engelskundervisning er ligeledes, at de tosprogede elever modtager den svageste mediepåvirkning, da mange ikke ser udenlandske eller engelsksprogede programmer hjemme. For dem er det derfor en absolut fordel, at undervisningen starter tidligt, så deres sproglige opmærksomhed skærpes, og de ikke kommer bagud i forhold til den engelsksproglige påvirkning, de andre børn får. Men også for etniske

danske elever har det betydning, at deres opmærksomhed vækkes. De omgives af utrolig mange engelske ord, som de slet ikke opfatter som engelske. Som en pige i anden klasse spurgte: „Hvad hedder computer på engelsk?“ Ved at starte tidligere får vi åbnet for elevernes nysgerrighed og sproglige opmærksomhed, så den massive engelsksprogede påvirkning kan udnyttes positivt i elevernes tilegnelse af engelsk.

Skolen har nu for fjerde gang engelsk for 2. og 3. klasse med en time om ugen. Erfaringer med engelsk fra 2. og 3. klasse på en anden af kommunens skoler viser, at det er at foretrække at starte med engelsk i 3. klasse. Det er langt at foretrække at have to ugentlige timer i 3. klasse frem for en time ugentligt i 1.-3. klasse, hvilket til tider kan bevirke, at der går op til to uger mellem timerne.

Nogle vil måske mene, at engelsk blot kan indgå i tværfaglige sammenhænge med f.eks. musik og idræt, men dette kan aldrig blive andet end et supplement. Elever kan sagtens synge udenlandske sange, f.eks. på kinesisk uden at forstå et ord. Deres imitationsevne er meget veludviklet, men de stiller ikke krav om at kunne forstå, hvad de synger. Hertil kræves en egentlig sprogundervisning, så eleverne lærer at anvende sproget.

Krav til underviseren

Mange skoler har eller er ved at indføre en årgangsoptaget skole, således at en gruppe lærere fortrinsvis tager sig af børnehaveklasse til 3. klasse, en anden af 4.-6. klasse og en sidste gruppe

underviser de ældste årgange. Spørgsmålet bliver derfor: hvem skal forestå undervisningen? Skal det være klasselæreren eller en fra klasseteamet uden at skele til disse læreres engelskfaglige forudsætninger, deres egen sprogfærdighed og kendskab til fremmedsprogs-pædagogik og metodik? Eller skal der bringes en faglærer ind i klassen og i så fald hvem? Fordi man er god til at undervise de større elever, er man da også i besiddelse af viden om småbørnspædagogik? Mange mener fejlagtigt, at de fleste lærere kan tale engelsk, og ergo så kan de også undervise i faget. At dette ikke er tilfældet, viser sig ofte i praksis. Elevernes undervisning bliver ikke på det niveau, hvor den burde være. Der har været en tendens til ikke mindst i de små klasser, at timerne i faget bruges som skemakit til at få det store puslespil til at gå op. Ja, man kan se en tydelig tendens. Jo færre timer et fag har, jo mindre krav stilles der til lærernes faglige forudsætninger. Der må kraftigt advares mod denne tendens. Selv om man har rimelige færdigheder i at tale sproget, er dette ikke nok til at kunne undervise i det. Det viser bl.a. den fejløpfattelse, der i mange år rådede vedrørende tosprogede elevers danskundervisning. Da alle lærere taler dansk, kunne denne undervisning varetages af enhver lærer. Først da fokus blev sat på sprogtræning, skete der fremskridt på dette område.

En faglig basis både hvad angår egen sprogfærdighed og kendskab til fremmedsprogs- og småbørnspædagogik er en nødvendighed, men man skal også kunne lide at lege. Undervisningen skal naturligvis tilrettelægges ud fra de

små sproglige udvikling, og der skal indgå mange musisk / kreative aktiviteter. Den bedste begynderundervisningsmetodik fra 4. klasse kan delvis bruges med de små. Det er markant, at de er gode til at imitere og huske masser af sange, rim og remser, men laver læreren fejl, eller har en dårlig udtale, vil eleverne lave de samme fejl. Undervisningen skal ligeledes være meget struktureret og ikke blot indeholde sjove lege. Den skal have et mål og ikke blot være en forberedelse til undervisningen i 4. klasse. Der skal kort sagt udarbejdes en læseplan for dette område. Alt dette kræver kompetente engelsklærere. Dem findes der mange af i Danmark.

I vores skolestruktur har sproglærerne mulighed for både at kunne undervise små og store elever. En mulighed, mange andre lande ikke har med deres anderledes opdelt struktur, og hvor en læreruddannelse derfor kun sigter mod ét undervisningsniveau. I f.eks. Norge og Østrig måtte man iværksætte omfattende sprogtrænings- og metodikkurser for at sikre en kvalificeret undervisning. Dette kan også blive nødvendigt, hvis dansk- / klasselærerne skal varetage undervisningen, hvad dannelsen af for snævre fagteam bl.a. kan resultere i. I stedet bør man snarere sørge for at inddrage en faglærer, der kan indgå i teamet og evt. varetage engelskundervisningen i flere klasser.

Ressourcer

Hvor mange timerressourcer skal der afsættes? Skal det være en eller to timer ugentlig à 45 minutter, eller skal der snarere arbejdes ud fra en årsnorm, så

der både er mulighed for, at timerne fordeles jævnt over året, og at der er mulighed for fordybelse i forhold til de aktiviteter, der indgår? Ét er sikkert, der skal være tilstrækkelige timeressourcer, hvis undervisningen skal blive andet end en appetitvækker. Ved blot at arbejde med engelsk engang imellem, får vi ikke givet vores elever større kompetencer på engelsk.

At ændre starttidspunktet for engelsk vil naturligvis ikke blot koste ekstra timeressourcer, men også ressourcer til efteruddannelse af lærere. Små børn tilegner sig sprog anderledes end større, hvorfor undervisningens tilrettelæggelse vil være en ganske anden. Det er lykkedes i andre lande at få uddannet lærere til at varetage undervisningen. Det må Danmark også kunne klare.
